
OSVÁTH DOROTTYA

LÉTEZIK OLYAN, HOGY NŐIES, FÉRFIAS ÉS SEMLEGES EMOTIKON? 12 EMOTIKON MINŐSÍTHETŐSÉGÉNEK VIZSGÁLATA EGY KÉRDŐÍVES ATTITŰDVIZSGÁLAT ALAPJÁN

*Nyelvtudományi Kutatóközpont, Nyelvtechnológiai és Alkalmazott Nyelvészeti
Intézet*

1. Bevezetés

Az elmúlt néhány évtizedben az infokommunikációs technológia megjelenése és gyors, szinte követhetetlen ütemű fejlődése jelentős mértékben átalakította az emberek életét (Farkas–Lajos 2015: 7). Az online jelenlét, a számítógépeken vagy különféle okoseszközökön keresztül történő munka és kapcsolattartás – különösen az elmúlt másfél évben kialakult pandémiás időszak hatására – mindennapjaink nagy részét kitöltő, fontos jelenséggé vált. Bár az online jelenlét emberekre és emberi társadalmakra gyakorolt hatásainak kutatása kezdetben a szociológia és a pszichológia szempontjából tűnt fontosnak, hamar nyilvánvalóvá vált az, hogy az online tereken történő létezés természetes velejárója az online kommunikáció, a digitális utakon történő információcsere is, ezáltal pedig a nyelvtudomány képviselőit is érdekelni kezdte az interneten zajló kommunikáció (Érsok 2006: 166). Valamint hamar hangsúlyos kérdéssé vált az online terek elterjedésének hatására megjelenő új közlésmódok és a korábbi hagyományos műfajok egymáshoz való viszonya is (Domonkosi–Kuna–Ludányi 2020: 151).

A virtuális jelenlét térhódítása tehát már a kezdetektől nagy hatással volt, mostanra pedig egyre nagyobb hatással van az emberek közti kommunikációra. Az online jelenlét gyakorlatának kialakulása és elterjedése szinte alapjaiban változtatta meg magát a kommunikációt, ezáltal pedig azt is, ahogyan azt kutatni, szemlélni, értelmezni lehet. A legnagyobb változásnak talán az tekinthető, hogy a korábban dichotomikus, kettős osztatú – írott és beszélt nyelvet ismerő – elrendezést a virtuális kommunikációs színterek megjelenése hármas osztatúvá bővítette (Andó 2010: 31): az írott és beszélt nyelv mellett megjelent egy olyan szint is, amely leginkább talán a kettő keverékének tekinthető, és különféle internetes kommunikációs műfajokat és diskurzustípusokat foglal magába. A leginkább szembeötlő változásnak pedig talán az tekinthető, hogy az írott szövegekben különböző vizuális eszközök, jelentéskiegészítő vagy jelentésértelmező elemek – pl. emotikonok, reakciógifek, újabban mémek és matricák – kezdtek megjelenni (Szűts 2018: 102).

Tanulmányom ez utóbbi jelenséghez, a számítógép által közvetített, elsődlegesen írott nyelvi kommunikáció vizuális eszközökkel való telítődéséhez kapcsolódik. A későbbiekben bemutatott elemzésben az emotikonhasználattal, azon belül is konkrét emotikonok önálló, vagyis kontextus nélküli minősíthetőségével foglalkozom, a gendernyelvészet szempontjából.

Munkámban egy online kérdőíves attitűdvizsgálat egy feladatának eredményeit mutatom be. A feladatban azt vizsgáltam, eldönthető-e önmagában – tehát bármiféle szöveggörnyezet nélkül – 12 konkrét emotikonról, hogy azok nőies, semleges vagy férfias stílusúak, megjelenésűek-e. Célkitűzéseimnek megfelelően tanulmányom a következő felépítést követi: jelen bevezető fejezet után (1.) ismertetem a tanulmányban használt fontosabb alapfogalmakat (2.), majd azt az online kérdőíves vizsgálatot mutatom be röviden, melyből a munkában elemzett adatok származnak (3.). Következő lépésként ismertetem és elemzem az említett, emotikonok minősítését vizsgáló feladat eredményeit (4.), végül pedig összegzem a leírtakat, és számot adok a tanulmány alapjául szolgáló kutatás tervezett jövőjéről is (5.).

2. Elméleti háttér

Jelen munkában tehát az emotikonhasználat jelenségével foglalkozom, amely napjainkra a számítógép közvetítette kommunikáció¹ számos műfajában – pl. e-mailben, kommentben, blogposztok szövegébe ágyazva – megjelenik, ugyanakkor leginkább talán az írott beszélt nyelv egyik prototipikus diskurzustípusának, a chatnek² jellemzője. Ezért a későbbiekben (3.) bemutatott online kérdőíves attitűdvizsgálatban kifejezetten a chatkommunikációval – vagyis a chat diskurzustípusát jellemző kommunikációs stílussal – kapcsolatban vizsgáltam azt, hogyan vélekednek a nők és férfiak nyelvhasználatáról az adatközlők.

Mielőtt rátérnék a kérdőíves attitűdvizsgálat bemutatására, illetve a tanulmányban elemzett feladat bemutatására, eredményeinek ismertetésére és értékelésére, fontosnak és szükségesnek tartom a chat diskurzustípusának, illetve az emotikonok fogalmának rövid tisztázását, meghatározását.

2.1. A chat diskurzustípusa

A chat talán a legismertebb, leginkább prototipikusnak tekinthető diskurzustípus azok közül, amelyeket Petykó (2012) a CMC interaktív diskurzustípusainak nevez, mivel leginkább talán a chat az a diskurzustípus, amely elsődleges írott nyelvi jellege ellenére az élő beszéd tulajdonságait is hordozza. E kettősséget írja le a magyar *írott beszélt nyelv* terminus (Bódi 2004: 27; Petykó 2012: 148), amelyet a chatkommunikációval kapcsolatos munkáim során magam is gyakran

1 A továbbiakban a kifejezés eredeti angol nyelvű formájának, a *computer-mediated communication*-nek rövidítését, a CMC-t használom (Petykó 2012: 147).

2 Az akadémiai helyesírási norma szerint a *chat* ~ *cset* vagylagos írásmódú. A jelen tanulmányban a forrásnyelv szerinti *chat* írásmódot alkalmazom.

használok. A chat diskurzustípusába tartozó szövegek jellemzően átgondoltak és logikusak, de lazábban szerkesztettek, megformálásuk leginkább a társalgás, a spontán beszélt nyelv jellemzőit mutatja (Veszelszki 2012: 401).

Egyes szakirodalmak szerint a chat mint diskurzustípus további két altípusra bontható: nevezhetünk így olyan online kommunikációs formát, amely nyilvánosan, akár több száz résztvevő bevonásával zajló online beszélgetés, illetve olyan formát is, amely privát beszélgetés két vagy több ember között (Pásztor Kicsi 2010: 44; Veszelszki 2017: 51; Porkoláb 2018: 34). Tapasztalataim szerint a diskurzustípus előbbi értelmezése, vagyis a nyilvános, rengeteg résztvevő között zajló kommunikáció mára már eltűnőben van, a chat pedig jellemzően egyértelműen zárt, privátabb jellegű kommunikációt takar. Megmaradt azonban a nyilvános műfaj is, de ez – legalábbis véleményem szerint – ma már sokkal inkább a komment.

A chat diskurzustípusának ez a kétféle, hangsúlyos pontokon eltérő meghatározása is mutatja, hogy az internethez kapcsolódó, újabb szövegtípusok tudományos kategorizációja bonyolult kérdés, mivel a szóban forgó diskurzustípusok folyamatosan alakulnak, változnak (Domonkosi–Kuna–Ludányi 2020: 151), ezáltal pedig a kategóriák sem állandóak. Domonkosi és munkatársai (2020) arra is rámutatnak, hogy a tudományos kategóriák, diskurzustípusok, definíciók stb. kialakítása során fontos lenne annak vizsgálata is, hogy hogyan viszonyulnak az online diskurzustípusokhoz, milyen kategóriákat, szövegtípusokat különítenek el, milyen normákat tartanak fontosnak a nyelvhasználók mindennapjaikban. Érdekes jelenség például az, hogy az egyes üzenetküldő applikációk márkanevei (pl. *Facebook-üzenet*, *Snapchat*) bizonyos fokig szövegtípusok jelölőivé váltak (Domonkosi–Kuna–Ludányi 2020: 151), így esetleg elkülönülő nyelvi gyakorlatokat jeleznek.

Összegezve tehát munkámban a *chat* megnevezés alatt olyan diskurzustípust értek, mely zárt és privát jellegű (két ember vagy egy zárt csoport tagjai között zajlik), többnyire valós idejű, és a spontán beszélt nyelv tulajdonságait mutatja fel, a chatelés „helyszíneiül” pedig különböző csevegőapplikációk szolgálnak, mint például a Facebook Messenger, vagy az Instagram „direct message” felülete (Osváth 2021: 14).

2.2. Az emotikonok

Az emotikonok a chat diskurzustípusának jellemző vizuális eszközei. Érzelemkifejező grafikus jelek vagy karakterkombinációk, melyek által olyan írott szövegből és ehhez kapcsolódó vizuális elemből vagy elemekből felépülő konglomerátumok jönnek létre, melyekben az írott szöveg és a vizuális jel kölcsönösen kiegészítik, kontextualizálják és értelmezik egymást (Veszelszki 2015: 77). Ebből az következik, hogy az emotikonoknak önmagukban nincs jelentésük, pontosabban csupán nagyon általános jelentéssel bírnak, valódi értelmük pedig az általuk kiegészített konkrét megnyilatkozás kontextusától függ (Veszelszki 2015: 77). Az *emotikon* (idegen írásmóddal: *emoticon*) szó angol eredetű, az *emotion* vagy *emote* ('érzelem, érez'), és az *icon* ('jel') angol szavak összetétele (Konrad et al. 2020: 220–221), magyar megfelelője a *hangulatjel* terminus.

Arra, hogy mikor jelentek meg az első emotikonok, többféle elméletet is ismerünk, melyek között vannak olyanok, melyek csak évtizedre pontosan jelölik meg a dátumot, de olyanok is, amelyek konkrét évszámot adnak meg (Konrad et al. 2020; Veszelszki 2015). Az azonban mindegyik elméletben közös, hogy az emotikonok kezdeti funkciója az írott szövegek nonverbális kommunikációs jegyeinek érzékeltetése, az érzelmerkifejezés lehetővé tétele volt.

Az emotikonoknak alapvetően két típusát különíthetjük el egymástól: a számítógépes billentyűzet karaktereinek segítségével (vagyis ún. ASCII-kódokkal) létrehozott jelkombinációkat, illetve a grafikus ábrázolásokat (Veszelszki 2015).

3. Ádám és Éva a Facebookon – egy online kérdőíves attitűdvizsgálat

A következő fejezetben (4.) bemutatott és elemzett adatok egy általam 2020. novemberében összeállított és elvégzett kérdőíves attitűdvizsgálatból származnak, melynek munkacíme – ezzel együtt pedig a kérdőív, illetve az ennek egy részét bemutató TDK-dolgozat címe is – *Ádám és Éva a Facebookon* volt. A vizsgálatot – részben a pandémia miatt – online végeztem el. A felhasznált kérdőívet a Google „Úrlapok” szolgáltatásának felhasználásával készítettem el, és a Facebook különböző felületein terjesztettem 2020. november 13. és november 29. között.

A bemutatott eredményeket a jelen tanulmányban írottaknál részletesebben elemeztem MA-szakdolgozatomban (Osváth 2021b), illetve a kérdőíves vizsgálat további részeit is tárgyaló OTDK-dolgozatomban (Osváth 2021a). Jelen fejezetben röviden ismertetem az attitűdvizsgálat témáját és anyagát (3.1.), a kutatásban részt vevő adatközlőket (3.2), illetve dióhéjban számot adok arról, jelenlegi állapotában milyen eredményekkel zárult a kutatás (3.3.).

3.1. Az attitűdvizsgálat témája és anyaga

A kérdőíves vizsgálatnál a célom alapvetően az volt, hogy képet kapjak a kitöltők vélekedéséről, attitűdjéről a nők és a férfiak chatkommunikációjával kapcsolatban. Arra kerestem a választ, hogy az adatközlők véleménye szerint a digitális kommunikáció több diskurzustípusához hasonlóan a chatben is elmosódnak-e a különbségek a nők és a férfiak nyelvhasználatában (Porkoláb 2018: 17), vagy pedig a diskurzustípus spontán beszélt nyelvhez való hasonlósága miatt mégis tapasztalhatók különbségek a két társadalmi nem (gender) chatelésében.

A kérdőív segítségével ezt több szempont, több nyelvi viselkedésforma és stíluslem figyelmebevételével vizsgáltam. A kérdések és feladatok konkrét anyagát a naiv nyelvészetben, vagyis a nyelvről alkotott közkeletű vélekedésekben (Huszár 2009: 276) is megjelenő, tulajdonképpen sztereotípiának számító jellemzőkből állítottam össze, a gendernyelvészet, illetve a netnyelvészet szakirodalmára támaszkodva (Osváth 2021b).

3.2. A vizsgálat adatközlői

A felmérésben részt vevő adatközlőktől a kitöltés során néhány szociometriai adatot is kértem. Az általam elkért adatokban meg kellett adniuk a nemüket, az életkorukat, illetve a legmagasabb iskolai végzettségüket. A szociometriai adatokat megvizsgálva az általam végzett attitűdvizsgálat eredményei az életkor, illetve a legmagasabb iskolai végzettség vonatkozásában leginkább a húsz és huszonöt éves kor közötti, többnyire gimnáziumi végzettséggel rendelkező korosztály reflexióiról adnak képet (Osváth 2021b: 54).

Az általam készített *Ádám és Éva a Facebookon* címet viselő online kérdőívet 2020. november 29-ig összesen 81 fő töltötte ki. Ebből eddig 60 adatközlő (30 nő és 30 férfi) válaszait elemeztem. A későbbiekben (4.) bemutatott adatok összesen 56 válasz eredményeit tartalmazzák majd.

3.3. Az eredményekről általánosságban

A kérdőív segítségével tehát többféle nyelvi/nyelvhasználati viselkedésmóddal és chatkommunikációs jelenséggel (pl. dominancia, trágár szavak használata, gyakori rövidítéshasználát, emotikonhasználát) kapcsolatban vizsgáltam azt, hogy az adatközlők véleménye alapján máshogyan csevegnek-e online a nők és a férfiak.

Az eddig elemzett válaszok alapján a kérdőíves vizsgálat végeredményével kapcsolatban általánosságban az a megállapítás vonható le, hogy a felmérésben részt vevők vélekedése szerint a nők és férfiak chatkommunikációját a legtöbb esetben csak túlzott általánosítások nyomán hasonlítható össze egymással: az online csevegést jellemző aktuális nyelvhasználatot, a chatelés közben választott stílust és nyelvi viselkedést elsősorban nem az adott nyelvhasználó társadalmi neme határozza meg. Ezek aktuális kommunikációs szituációban való eldöntésében a társadalmi nemnél ugyanis az adatközlők reflexiói szerint sokkal fontosabb, hangsúlyosabb szempontnak, befolyásoló tényezőnek tűnik az adott nyelvhasználó igényessége, iskolázottsága.

Több kitöltő reflektált arra is, hogy egy internetes csevegés tulajdonságainak, jellemzőinek vizsgálatakor a részt vevő felek közötti viszony is komoly befolyásoló tényező lehet, hiszen egy főnök-beosztott viszonyban nem lehet ugyanúgy kommunikálni, mint közeli barátokkal vagy családtagokkal. Úgy vélem, ez az attitűd összekapcsolható azzal a tapasztalattal, hogy az internethez köthető írásbeli üzenetváltások nyelvi problémái sokszor jelennek meg tanácskérő fórumokon vagy közösségi oldalak tanácskérő posztjaiban, valamint hangsúlyos és gyakran vitává fajuló szerepet töltenek be az internetes kommunikációhoz kapcsolódó metadiskurzusokban is (Domonkosi–Kuna–Ludányi 2020: 152).

A kérdőív eredményei alapján tehát a nők és férfiak chatkommunikációja alapvetően csak pontatlan, és erősen sztereotipikus állítások mentén különböztethető meg egymástól. Ugyanakkor mégis megjelennek olyan tendenciák is, amelyek alapján mégis érzékelhető némi különbség a férfiak és a nők jellemző nyelvi viselkedései között. Ilyen például az, hogy a nők jobban betartják a sztenderd (nyelv)változatra vonatkozó szabályokat, mint a férfiak; hogy a férfiak

jellemzően több trágár kifejezést használnak, mint a nők; vagy az, hogy a nők általában több emotikonnal egészítik ki üzeneteiket, mint a férfiak.

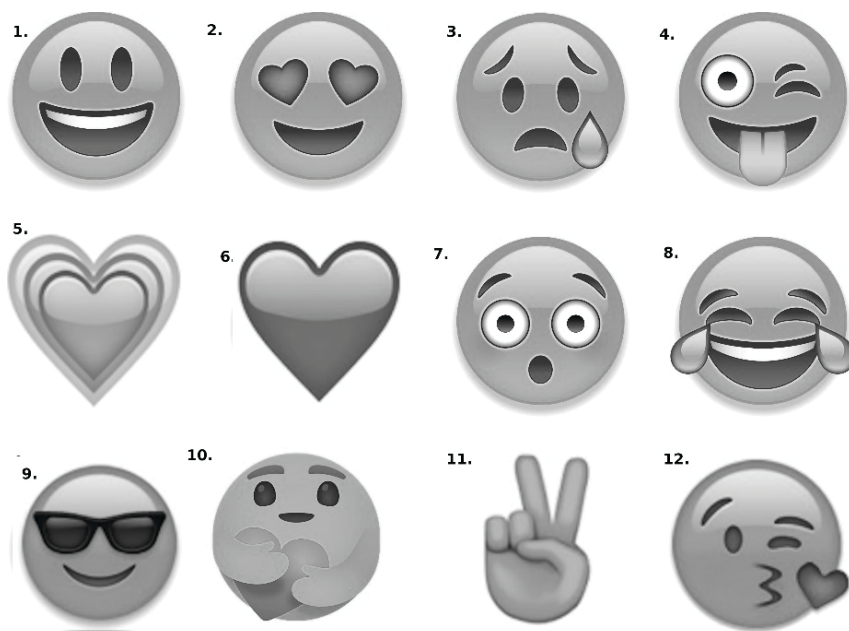
4. Emotikonok minősítésének vizsgálata az attitűdvizsgálatban

Tanulmányom jelen fejezetében a bemutatott online kérdőíves attitűdvizsgálat utolsó, a többi kérdéstől némileg eltérő típusú, interaktívabb jellegű feladatának eredményeit ismertetem.

Jelen fejezetben elsőként bemutatom az elemezni kívánt feladat konkrét anyagát (4.1.), következő lépésként ismertetem az adatok feldolgozásának és elemzésének módszerét (4.2.), végül pedig számot adok magukról az eredményekről (4.3.).

4.1. Az elemzés anyaga

Jelen tanulmányban az elemzés anyagát tehát az *Ádám és Éva a Facebookon* című online kérdőíves attitűdvizsgálat egy feladata jelenti, melyben az alábbi ábrán (1. ábra) látható tizenkét emotikonról kellett eldöntenie az adatközlőknek, hogy jellemzően kiknek tulajdonítanak chatkommunikációban történő használatukat.

1. ábra: A feladathoz csatolt kép a tizenkét emotikonnal

A feladatot az ún. feleletválasztó rács alkalmazásával illesztettem be a kérdőívbe. A résztvevők tehát a kitöltés során egy táblázatot láttak, melyben bejelölhették válaszaikat. A konkrét kérdés az volt, melyik nem képviselői használják töb-

bet az adott emotikonokat chatelés közben, a választható lehetőségek pedig a következők voltak: N (nők / inkább nők), S (semleges / mindkét nem egyformán használja) és F (férfiak / inkább férfiak).

A képen szereplő emotikonokat többnyire véletlenszerűen választottam ki, vagyis ezek szerepeltek egy általam az internetről lementett képen. Ugyanakkor néhányat saját magam adtam hozzá a listához. Az általam hozzáadott emotikonok az 5., 9., 10. és 11. sorszámot viselik a képen. Ezeket azért választottam ki, mert eleinte megfogalmaztam olyan hipotéziseket, melyek kifejezetten ezek minősítéséhez kapcsolódtak. Illetve a 10. sorszámmal ellátott emotikon vizsgálatba való beemeléseinek oka volt az is, hogy a hangulatjelet a Facebook kifejezetten a koronavírus-járvány idejére fejlesztette ki az együttérzés kifejezésére, és bár semleges üzenet közvetítésére tervezték, megítélésem szerint meglehetősen nőies megjelenéssel ruházták fel. Ezt a vélekedésemet szerettem volna ellenőrizni kezdetben az adatközlők attitűdjeiben is.

A bemutatott és értékelt eredmények összesen 56 adatközlő válaszait tartalmazzák, ennek oka az, hogy a feladat megoldása – szemben a kérdőív többi kérdésével – fakultatív jellegű volt, így az általam feldolgozott 60 adatközlő közül nem mindenki töltötte ki azt.

4.2. Az elemzés és értékelés módszertana

A feladatban szereplő tizenkét emotikon nemi jelleg szerinti minősíthetőségével kapcsolatban tehát kutatómunkám elején, vagyis a kérdőív összeállításakor, illetve a szakirodalmi háttér feltérképezésekor voltak bizonyos hipotéziseim. Az elemzés során azonban végül úgy döntöttem, félreteszem ezeket, és végül hagytam, hogy az eredmények értékelését ne az én előfeltevéseim, hanem az adatközlők, az általuk megadott válaszok, vagyis maguk az eredmények irányítsák.

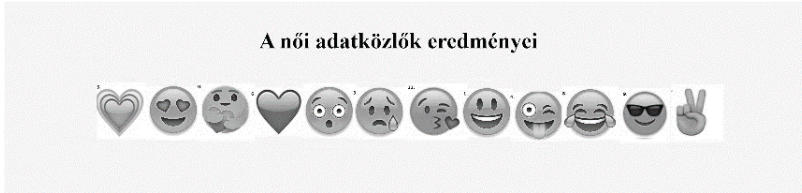
A válaszokat vizsgálva arra a megállapításra jutottam, hogy azok alapján a tizenkét emotikon minősítése egy skála mentén ábrázolható leginkább. A skála két végpontja a nőies és a férfias minősítés, középpontja pedig a semleges minősítés. Az eredményekből az elemzés során végül három ilyen skálát állítottam fel, ugyanis a 56 válasz együttesen, illetve a nemek szerinti bontásban, a 27 női és 29 férfi adatközlő válaszait külön-külön vizsgálva három hasonló, de némileg mégis különböző eredményt kaphatunk.

4.3. A feladat eredményei

A beérkezett válaszok alapján tehát az emotikonok minősíthetősége leginkább egy skála mentén képzelhető el, melynek végpontjai a nőies és a férfias, középpontja pedig a semleges minősítések.

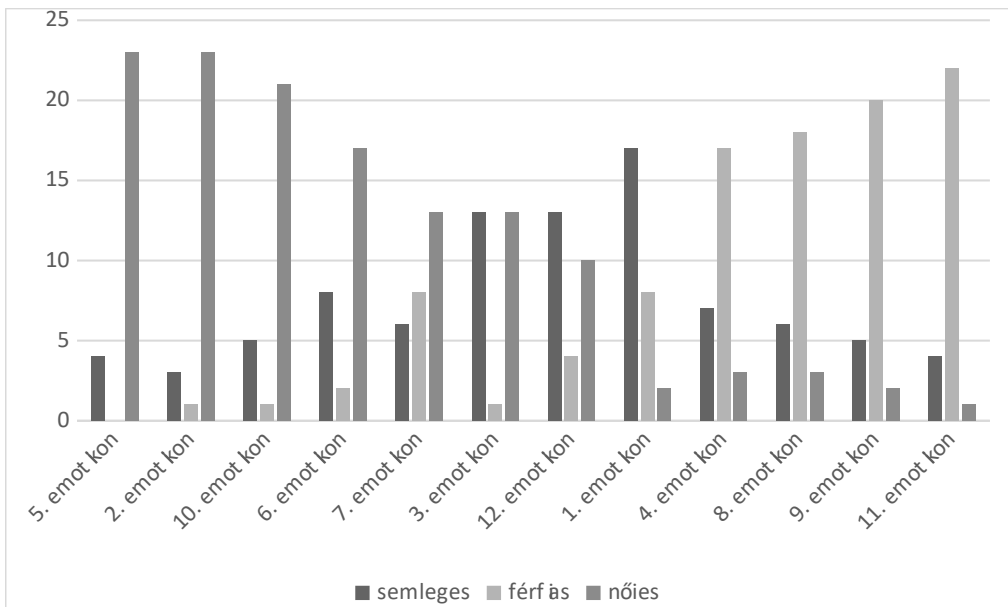
Az 56 elemzett választ összesítve az emotikonok skálája a következőképpen állítható fel (2. ábra):

A 27 női adatközlő vélekedéseit vizsgálva a következő skálát vázolhatjuk föl (4. ábra):

4. ábra: Minősítés-skála a nők válaszai alapján

Az eredményeket oszlopdiaagramon ábrázolva (5. ábra) az egyes emotikonok minősítésével kapcsolatban a következő megállapítások vonhatók le. A 27 női adatközlő attitűdjei alapján a tizenkét emotikon közül a leginkább nőiesnek az 5. és 2. sorszámmal ellátott hangulatjelek tekinthetők. A leginkább semlegesnek az 1., a leginkább férfiasnak pedig a 11. sorszámmal ellátott emotikonok számítanak. A nőies és semleges minősítés között, a nőieshez közelebb, de egyre közeledve a semleges felé, helyezhető el a feladatban a 10. a 6. és a 7. sorszámmal szereplő három emotikon. Ugyanannyira nőiesnek és semlegesnek tekinthető a 12. sorszámmal ellátott hangulatjel. A 4. 8. és 9. sorszámú emotikonok pedig a semleges- és a férfias minősítés között, a férfiashoz egyre közelebb helyezhetők el.

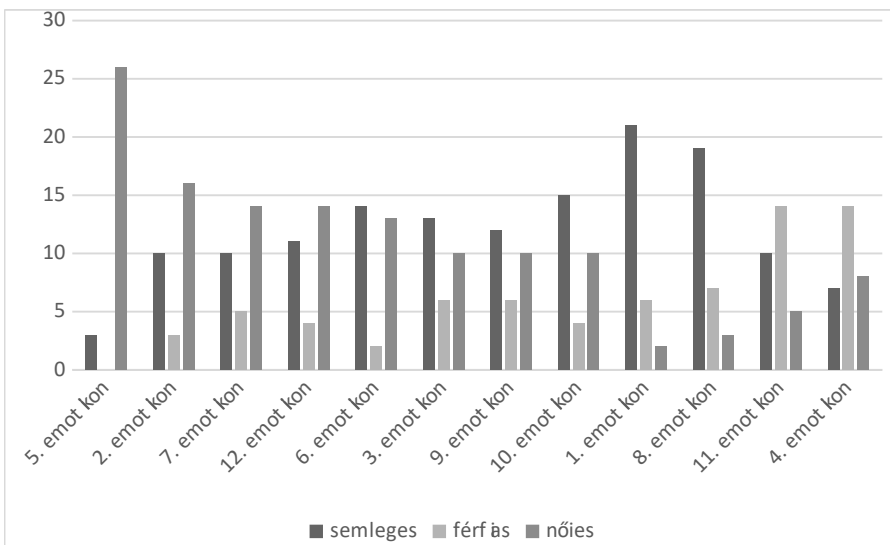
5. ábra: A női adatközlők válaszai oszlopdiaagramon ábrázolva

A 29 férfi adatközlő attitűdje szerint pedig a minősítés skála így képzelhető el (6. ábra):

6. ábra: Minősítés-skála a férfiak válasza alapján

A férfiak válaszeit oszlopdiagramon ábrázolva (7. ábra) – az előző két esethez hasonlóan – további következtetések állapíthatók meg az eredményekkel kapcsolatban. A férfiak reflexiói szerint a leginkább nőies minősítésű emotikon a feladatban az 5. sorszámmal szereplő rózsaszín szív, a leginkább semlegesnek az 1. sorszámu nevető arc, a leginkább férfiasnak pedig a 11. és 4. sorszámu emotikonok tekinthetők. A nőies és a semleges minősítések között helyezkedik el a 2 és 12. sorszámmal ellátott emotikon. Inkább semlegesnek, mint nőiesnek tekinthető a 6., 3., 9. és 10. sorszámu kapott hangulatjel. Továbbá inkább semleges, mint férfias a 8. sorszámu emotikon. Az oszlopdiagram alapján elmondható, a férfi adatközlők a legtöbb emotikont inkább a semleges minősítéshez közeleink vélték.

7. ábra: A férfi adatközlők válasza oszlopdiagramon ábrázolva

4.4. Az eredmények alapján megállapítható konklúziók

A három minősítésskálát összehasonlítva megfigyelhetünk bizonyos hasonlóságokat a háromféle eredmény között. Ezek a hasonlóságok pedig felvázolnak három olyan tendenciát, melyek az eredmények alapján abban az esetben, ha egy emotikon szöveg nélkül, egyszerűen önmagában áll, irányíthatják, befolyásolhatják annak nőies, semleges vagy férfias minősíthetőségét.

Az első ilyen tendencia az, hogy az olyan emotikonok, melyeken a szív szimbóluma szerepel, kontextus nélkül leginkább nőies minősítéssel ruházhatók fel. Ezt

az eredmények közül igazolja az, hogy a szívet ábrázoló emotikonok mindegyike mindhárom skálán a nőies és semleges minősítés közé került, ráadásul a két leginkább nőiesként értékelt emotikon mindhárom eredmény alapján ugyanaz volt.

A második ilyen tendencia az, hogy vannak bizonyos semleges érzelmeket kifejező emotikonok, melyek mindkét nem chatkommunikációját egyaránt jellemezhetik. Ezért kontextus nélküli minősítésük is leginkább semleges. Az eredmények közül ezt igazolja az, hogy mindhárom skálán az 1. sorszámmal ellátott, egyszerű nevető arc lett a leginkább semlegesnek tekinthető hangulatjel.

A harmadik tendencia pedig az, hogy kontextus nélküli, alapszintű jelentésüket figyelembe véve az emotikonok bizonyos része nőies, másik része pedig férfias minősítésű lehet. A romantikus érzelmeket, szeretetet, szerelmet, törődést stb. kifejező emotikonok, illetve azok, amelyek konkrétabb, nem az alapérzelmekhez tartozó jelentéseket (pl. csodálkozást) fejeznek ki, a három skálán a nőies és a semleges minősítés közé kerültek. Azok pedig, amelyek a humor különböző formáinak, szintjeinek kifejezésére vagy a „menőség” érzékeltetésére alkalmasak, a semleges és férfias minősítések közé kerültek.

Úgy vélem, az eredmények alapján megállapítható tendenciák meglehetősen összhangban vannak a gendernyelvészet azon tapasztalatával, hogy a nyugati társadalmakban a nőktől kommunikációs téren az érzelmek pontos kifejezését, a szeretet, a törődés, a gyengédség kifejezését várják el a társadalmak, míg a férfiak kommunikációjában inkább a dominancia, a humor kifejezése és hangoztatása a társadalmi elvárás (Kovács 2006).

Természetesen ezek az eredmények csupán általános tendenciáknak tekinthetők. A feladat eredményei pedig rávilágítanak arra is, hogy hasonlóan ahhoz, hogy az emotikonoknak kontextus nélkül csak nagyon alapszintű jelentésük van, vagy talán nincs is jelentésük (Veszelszki 2015: 77), a nőies, férfias, illetve semleges minősítésük is csak nagyon alapvető szinten végezhető el. Ugyanis könnyen elképzelhető például, hogy romantikus kapcsolatban lévő felek között zajló chatelésben mind a nő, mind pedig a férfi használ szívecskés emotikont, illetve az is, hogy nők egymás közötti chatbeszélgetésben használnak menőséget kifejező emotikonokat. Az előbbieken meghatározott tendenciák tehát alapvető irányelvek csupán, melyek egyáltalán nem biztos, hogy minden kommunikációs szituációban érvényesülnek.

5. Összegzés és kitekintés

Tanulmányomban egy általam 2020 novemberében elvégzett kérdőíves vizsgálat egy feladatának eredményeit ismertettem, bemutatva azt, hogy a felmérés résztvevőinek válaszai alapján milyen tendenciák mentén ítélték meg egyes konkrét emotikonok nőiesként, férfiasként vagy semlegesként. Az eredmények alapján megállapítható tendenciákat nagyon alapszintű, egyáltalán nem általános érvényű irányelveknek tekintem. Olyan állításoknak, melyek alapján eldönthető, hogy egy-egy emotikon ábrázolásmódja, megjelenítése inkább

nőies, semleges vagy férfias jellegűnek tekinthető-e, de bizonyos konkrét kommunikációs szituációkban érvényüket veszítik.

A bemutatott eredmények tehát részeredményei egy nagyobb, több szempontra kiterjedő, a netnyelvészet és a gendernyelvészet lehetséges kapcsolatait kutató vizsgálatnak.

Kutatásom jövőjeként a kérdőíves vizsgálat kibővítését, újraszerkesztését és nagyobb számú adatközlővel történő elvégzését tervezem. Emellett pedig céлом egy a szakirodalmi háttérre és a kérdőíves attitűdvizsgálat eredményeire építő vizsgálati módszer kidolgozása is, melynek segítségével valós – vagy a valós környezethez hasonló szituációban létrejött – chatbeszélgetéseket vizsgálnék. Egy ilyen módszer kidolgozását azért érzem különösen fontosnak, mert általa összehasonlíthatók lennének az attitűdvizsgálat chatkommunikációról való reflexiói és a chat valós működése.

IRODALOM

- Andó Éva 2010. E-nyelv-Netbeszéd. Az elektronikus kommunikáció nyelvi jellemzői. *Tudományos közlemények* 23: 31–47.
- Bódi Zoltán 2004. A szóbeliség kifejeződése az internetes kommunikációban. *Információs Társadalom* 4/1: 26–28. <https://doi.org/10.22503/inftars.IV.2004.1.2>
- Domonkosi Ágnes – Kuna Ágnes – Ludányi Zsófia 2020. Az írásbeli üzenetváltás szövegtípusainak hálózati jellege. In: Balázs Géza – Imrényi András – Simon Gábor (szerk.): *Hálózat kutatás. Hálózatok a nyelvben*. Budapest: Magyar Szemiotikai Társaság. 141–159.
- Érsok Nikoletta Ágnes 2006. Szóbeliség és/vagy írásbeliség. *Magyar Nyelvőr* 130/2: 165–175.
- Farkas Judit – Lajos Veronika 2015. *Előszó. Replika. Belépés jelszóval! Online világok és kutatási módszereik*. Budapest. 7–11.
- Huszár Ágnes 2009. Női nyelv? Férfi nyelv? Gendernyelvészet Magyarországon. *Magyar Tudomány* 170/3: 276–285.
- Konrad, Artie – Herring, Susan C. – Choi, David 2020. Sticker and emoji use in Facebook Messenger: Implications for graphicon change. *Journal of Computer-Mediated Communication* 25/3: 217–235. <https://doi.org/10.1093/jcmc/zmaa003>
- Kovács Krisztina 2006. Nyelv és nem. Női és férfi nyelvhasználati különbségek. Szakdolgozat. Debrecen: Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar, Magyar Nyelvtudományi Tanszék.
- Osváth Dorottya 2021a. *Ádám és Éva a Facebookon*. TDK-dolgozat. Budapest: ELTE BTK Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet.
- Osváth Dorottya 2021b. *Az emotikonhasználat vizsgálata az online csevegésekben*. MA-szakdolgozat. Budapest: ELTE BTK.
- Pásztor Kicsi Mária 2010. Nyelvújító módszerek a chatelésben. *Hungarológiai Közlemények* 41/2: 44–52.

- Petykó Márton 2012. Az írott beszélt nyelvtől a spontán beszélt nyelv felé. In Hattyár Helga – Hugyecz Enikő Henriett – Krepsz Valéria – Vladár Zsuzsa (szerk.): *A sokszínű alkalmazott nyelvészet: tanulmányok az alkalmazott nyelvészet területeiről*. Budapest: Tinta Könyvkiadó. 44–52.
- Porkoláb Ádám 2018. *Webnapló és blogbiznisz. A magyar blogoszféra netnyelvészeti vizsgálata tartalomtípusok és nemek alapján*. Határtalanul magyarul 3. Pécs: Lingua Franca Csoport.
- Szűts Zoltán 2018. Norma és szabadság a netnyelv talaján. *Hungarológiai Közlemények* 19/1: 102–119. <https://doi.org/10.19090/hk.2018.1.101-119>
- Veszelszki Ágnes 2012. A digilektus beszélt nyelvi jellemzői. In: Bárdosi Vilmos (főszerk.): *Tanulmányok. Nyelvtudományi Doktori Iskola. Asteriskos 1. Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar doktori iskolák tanulmányai*. Budapest: ELTE BTK. 399–417.
- Veszelszki Ágnes 2015. Érzelemkifejezési módok a digitális kommunikációban: emotikonok és reakciógifek. *Magyar Nyelvőr* 139/1: 74–85.
- Veszelszki Ágnes 2017. *Netnyelvészet. Bevezetés az internet nyelvhasználatába*. Budapest: L'Harmattan.

SUMMARY

Do feminine, masculine and neutral emoticons exist? An investigation of the classifiability of 12 emoticons based on a questionnaire-based attitude survey

This paper is related to research on language use on the Internet and gender linguistics. It briefly describes an online questionnaire attitude survey conducted in November 2020. In this questionnaire, it was examined whether women and men communicate differently in the discourse-type called chat, in the opinions of informants who filled in the questionnaire. This main research question was addressed by the overall research in several different ways. One focal area was the use of emoticons. In the study I present the results of one task from the questionnaire that asked informants to classify twelve emoticons as feminine, masculine, or neutral without any context. Therefore, classification had to be performed based on the way the emoticons were represented. The twelve emoticons were shown to the informants in a picture attached to the task. According to the results some tendencies can be identified in the visual appearance of emoticons which can imply feminine, masculine, or neutral qualification even without context. But these are only general statements whose contextual validity is shaped by certain factors. For instance, the nature of the relationship between two communicating parties can affect what emoticons are used, regardless of the gender of the parties.